

CDA en PvdA verliezen hun eigen sociale tradities uit het oog

Stop de

verrijking

Armoede is onrecht. Rijkdom is dat niet. Maar welke zin heeft de groeiende rijkdom van mensen die al meer dan genoeg hebben? Toch wordt verrijking niet als bezwaar gezien. Zolang mensen onderop maar niet door de bodem zakken, zeggen CDA en PvdA. Maar leiden grotere inkomensverschillen ook tot een ontspannen, rechtvaardige en duurzame samenleving? Verrijking is de blinde vlek van het politieke midden.

[TEKST] THEO BRAND

[>] In juni lanceerde het wetenschappelijk instituut van het CDA een voorstel voor een 'vlaktaks', een belastingstelsel met één belastingtarief van 33,25 procent voor iedereen. De VVD was al eerder voorstander van een vlaktaks. Ook PvdA-leider Wouter Bos staat er niet onwelwillend tegenover. Als tenminste de hoogste inkomens wat extra belast worden en mensen met de laagste inkomens er niet op achteruit gaan. De manier waarop wij inkomstenbelasting heffen is bepalend voor de sociale structuur van de samenleving. Welke schouders dragen welke lasten? Het is daarom opmerkelijk dat het zo stil bleef toen het CDA in juni zijn plannen ontvouwde. Een gelijk belastingtarief voor iedereen past in de neoliberale denktrant van de afgelopen twintig jaar, maar past het ook bij een sociaal en op de toekomst gericht inkomensbeleid? Het naar elkaar toegroeien van de belastingtarieven is trouwens niet nieuw. Met de operatie Oort (1989) ging het toptarief omlaag van 72 naar 60 procent. En in 2001 zakte

]] foto Hollandse Hoogte

het toptarief verder naar 52 procent. En daar wil het CDA in de toekomst dus nog wat van afhalen: het voorstel gaat immers uit van één tarief van ruim 33 procent voor iedereen. Er is weliswaar sprake van een aanvullende heffing voor de hoogste inkomens, maar het CDA blijft vaag over de uitwerking.

Sterkste schouders

‘Een sociale vlaktaks’ noemt het CDA zijn voorstel. In vergelijking met vlaktaks-varianten in veel Midden- en Oost-Europese landen, is het belastingplan inderdaad sociaal. Ook ten opzichte van eerdere VVD-plannen bevat het voorstel sociale elementen. Bijvoorbeeld om mensen in een kwetsbare positie en mensen met veel uitgaven te compenseren door belastingkortingen. Overigens staat er wel een hogere BTW tegenover.

Nu betaalt iedereen over de eerste 18.000 euro bruto loon 33,5 procent belasting. Voor elke euro boven dit bedrag geldt een tarief van 42 procent en voor elke euro boven de 55.000 euro loon is dat 52 procent. In de periode tot 1989 waren de verschillen tussen de tarieven groter met als grondgedachte dat de sterkste schouders de zwaarste lasten dienen te dragen. Die overtuiging is sindsdien steeds meer verwaterd, met als dieptepunt het recente voorstel voor een vlaktaks.

In zijn voorstel beantwoordt het CDA onvoldoende de vraag wat er mis is met een progressief belastingsstelsel zoals Nederland dat al decennia kent. Globalisering en de internationale concurrentiepositie van Nederland lijken

doorslaggevend te zijn. Het zou daarom verhelderend zijn als het CDA ook met voorstellen komt hoe een sociale en duurzame globalisering vorm kan krijgen. Maar die helikopterblik ontbreekt.

Het CDA prijst de eenvoud van de vlaktaks. De invoering ervan verlicht de administratieve lasten. En de belastingaangifte wordt eenvoudiger. Ook noemt men het effect op de hypotheekrenteaftrek voor de hogere inkomens. De vlaktaks versobert die aftrek. Dat is inderdaad een rechtvaardig neveneffect. Maar zolang er geen plafond komt aan de hypotheekrenteaftrek, blijft er een – weliswaar iets versoberde – ‘koopsubsidie’ bestaan die hoger is naarmate je een duurder huis koopt. Wil het CDA een daad stellen dan moet de partij met een financieel plafond komen voor renteaftrek bij nieuw af te sluiten hypotheeken.

Rechtvaardige samenleving

De kredietcrisis heeft inmiddels het besef doen ontstaan dat het economisch liberalisme dat sinds 1989 glorieerde tekortschiet. Ook premier Balkenende sprak over de terugkeer van het Rijnlandmodel (verzorgingsstaat, actieve overheid) en toont zich vaak een pleitbezorger van het gemeenschapsdenken. Het is daarom opmerkelijk dat het CDA juist nu het oude liberale idee van een vlaktaks, verpakt in een christelijk-sociaal jasje, omarmt.

Zonder plafond aan de hypotheekrenteaftrek krijg je een hogere ‘koopsubsidie’ naarmate je huis duurder is

De partij laat zich leiden door de gangbare politieke gedachte dat de verschillen tussen arm en rijk mogen groeien zolang de onderkant er maar niet op achteruit gaat. Dit leidt tot een wat de partij noemt ‘sociale vlaktaks’: veel economische vrijheid met een aantal compenserende maatregelen om de onderkant niet door de bodem te laten zakken. Mensen aan de top mogen hun inkomen zien verveelvoudigen als mensen met een minimum inkomen er maar niet op achteruit gaan. Die redenering was altijd als gangbaar onder liberalen maar ook christen-democraten en markt georiënteerde sociaal-democraten omarmen hem de laatste decennia. We zien hier ook de invloed van de Amerikaanse politiek

[>]

filosoof John Rawls (1921-2002). Rawls geldt als een zeer invloedrijk politiek filosoof. Met zijn boek *A Theory of Justice* gaf hij in 1971 aanleiding tot een nieuwe discussie over de grondslagen van de democratische rechtsstaat en verzorgingsstaat.

In zijn rechtvaardigheidstheorie gaat Rawls uit van een gedachte-experiment. Stel je moet samen met andere mensen tot overeenstemming zien te komen over de regels van een rechtvaardige samenleving. Maar het bijzondere aan de situatie is dat iedereen is gehuld in 'een sluier van onwetendheid' (*veil of ignorance*): niemand weet wat zijn of haar talenten zijn en wat zijn of haar sociale

Een hoog inkomen is lang niet altijd een gevolg van individuele inspanning

positie, religieuze overtuiging of eventuele handicap is. Met welke algemene regels van rechtvaardigheid zou je dan instemmen? Volgens Rawls kiezen mensen dan voor regels die in alle omstandigheden de beste kansen bieden. Het herverdelingsvraagstuk wordt vanuit deze theorie als volgt gezien. Wanneer het collectieve product wordt herverdeeld en iedereen een even groot stuk van de koek krijgt, zal elke prikkel om hard te werken ontbreken. Rawls streeft naar het toelaten van prikkels. Daarmee ontstaat

onvermijdelijk ongelijkheid, maar de collectieve opbrengst groeit erdoor. De opbrengst kan verdeeld worden, zodat uiteindelijk iedereen erop vooruit gaat, de getalenteerden maar ook – zij het in bescheiden mate – de minder getalenteerden. Iedereen profiteert op die manier van deze vorm van ongelijkheid, zo redeneert Rawls.

Gemeenschapsdenkers

De theorie van Rawls is sinds eind jaren zeventig vooral populair bij links-liberalen van VVD tot PvdA. De economische vrijheid staat voorop, waarbij er in tweede instantie oog moet zijn voor gelijke kansen. Over de mate waarin dat gebeurt, valt uiteraard te twisten. Maar twee dingen staan niet meer ter discussie: vrijheid gaat vooraf aan gelijkheid en het individu gaat vooraf aan de gemeenschap.

Kritiek kwam en komt van zogeheten 'communitaristen': gemeenschapsdenkers. Zij bekritisieren liberalen als Rawls op hun filosofische vooronderstellingen. Ze stellen dat het individu geen autonoom subject is. Vrijheid is een fictie, het individu is slechts 'vrij' in de mate dat het tevens lid is van een gemeenschap. Want juist die gemeenschap bepaalt zijn of haar identiteit en geeft er betekenis aan. Als mensen slechts als autonome individuen worden gezien gaat dit ten koste gaat van gemeenschapswaarden die hen op een fundamenteeler niveau met elkaar verbinden en hun identiteit bepalen.

Dat het verabsoluteren van sociale gelijkheid en van de gemeenschap ongezond en gevaarlijk is, weten we sinds de val van de Muur in 1989 allemaal. De theorie van Rawls sluit ook naadloos bij deze overtuiging aan. Maar beseffen we sinds de klimaat- en kredietcrisis ook dat de pendule nu te sterk naar de liberale kant is doorgeslagen? En dat misschien ook de theorie van Rawls, mede vanwege de globalisering, een nieuwe interpretatie behoeft?

Verschraling

Hoe groot mogen inkomensverschillen maximaal zijn? Wat hebben grotere inkomensverschillen voor effect op gemeenschapszin? En wat heeft verrijking als motor van economische groei voor gevolgen voor duurzame ontwikkeling? Deze principiële vragen worden nauwelijks gesteld, laat staan beantwoord. De 'homo economicus', het Bruto Nationaal Product en de wereldmarkt zijn de maatstaven.

Een maatschappijvisie waarbij naast het individu ook de gemeenschap – zowel lokaal, nationaal als mondiaal – een uitgangspunt is, vindt onvoldoende weerklank binnen de politieke elite. Het CDA laat daarmee een verschraling zien van zijn eigen christelijke en sociale gedachtegoed. En de PvdA leest de eigen sociaal-democratische traditie vooral door een liberale bril. Het draagvlak in de Nederlandse politiek dat zich nu voorzichtig lijkt af te tekenen voor een vlaktaks, is daar een duidelijk voorbeeld van. Vergeten wordt dat een hoog inkomen lang niet altijd het

De Wilde Ganzen vliegen

van 12 tot 18 juli voor Oekraïne

Helpt u bij de bouw van een groot kinderkuis in Perechrestje? De begane grond is al klaar. Nu de eerste verdieping nog. Dan hebben alle honderd kinderen een eigen plek.

van 29 tot 25 juli voor Nepal

Kleuters in Nepal moeten vanaf de eerste dag in bankjes zitten en uit boeken leren. Spelen is er niet bij. Vliegt u mee om de kleuterjuffen bij te scholen met een bijdrage op rekening 40.000 van de Wilde Ganzen in Hilversum?

Helpt u mee?

Giro 40.000, Wilde Ganzen in Hilversum o.v.v. Volzin

gevolg is van een individuele inspanning. Vaak is het een gevolg van een aangeboren talent of afkomst. Vanuit deze overtuiging is ooit de progressieve belastingheffing ingevoerd: wie meer verdient draagt ook extra bij aan de publieke zaak. Solidariteit moet daarom niet tot uitdrukking komen in aanvullende maatregelen, zoals het CDA nu voorstelt, maar moet de ruggengraat zijn en blijven van het Nederlandse belastingstelsel.

Factor 1 op 5

Het lijkt erop dat de christen-democratie en sociaal-democratie zichzelf eerst opnieuw moeten uitvinden. Ondanks een kabinet dat op een verstandshuwelijk lijkt, hebben christen-democraten en sociaal-democraten historisch gezien meer overeenkomsten dan verschillen. Beide tradities zijn geworteld in het Europese gemeenschapsdenken waarin verantwoordelijkheid en solidariteit hand in hand gaan.

Het wordt hoog tijd dat de beide regeringspartijen hun blinde vlek ten aanzien van de economische verrijking onderkennen. Dat mensen vijf keer meer verdienen dan een ander, is redelijk en billijk. De ene baan is de andere niet. De 'factor 1 op 5' werd in de jaren zeventig al door toenmalig premier Den Uyl als ideaalnorm gehanteerd voor maximale inkomensverschillen. Maar tegenwoordig is het volstrekt normaal dat mensen meer dan honderd keer het bedrag verdienen dat een ander in hetzelfde aantal uren verdient. Waar ligt de grens? *Only the sky is the limit*. De verrijking wordt door de mogelijke invoering van een vlaktaks nog sterker aangejaagd. Dat zal leiden tot nog grotere inkomensverschillen. En het leidt ook tot meer consumptie van luxe producten of diensten die een aanslag doen op het milieu. Het is trouwens maar de vraag of ook John Rawls vanuit zijn theorie een voorkeur zou hebben gehad voor een vlaktaks. Maar belangrijker is uiteindelijk de vraag wat voor een type samenleving burgers zelf willen.

Moeten de twee grote regeringspartijen zich op sociaal-economisch gebied sterker laten inspireren door het kleinste broertje in de regering, de ChristenUnie? Of misschien door de linkse oppositie? Of moeten CDA en PvdA vooral hun eigen wortels van emancipatie en sociale gerechtigheid herontdekken? Eén ding staat vast: wanneer het kabinet met een normatief programma komt, gericht op solidariteit en duurzaamheid - en daarmee ook meer eenheid en gezag uitstraalt - zal de onvrede over 'het politiek gekonkel' afnemen. Alleen ideologische authenticiteit en moreel leiderschap dragen ertoe bij dat rattenvangers en populistten uiteindelijk geen vrij spel krijgen.

Theo Brand is politicoloog, lid van GroenLinks en bestuurslid van platform voor geloof en politiek 'De Linker Wang'.

Heerlijk naar de kerk

[“] Laatst weer eens naar de kerk geweest en het was heerlijk. Het ging over de liefde. Genesis. De vrouw die uit een rib van de man gemaakt wordt – vond ik vroeger altijd een stom verhaal, alsof het benadrukte hoe ondergeschikt de vrouw aan de man is. Nu vind ik het mooi. Het verbindt de man en de vrouw en het betekent helemaal niet dat de vrouw eigenlijk niets anders is dan een geboetseed onderdeel van de man. In de studiebijbel staat dat het uitgangspunt voor dit beeld is dat er geen rib in de buikholte zit – blijkbaar dacht men dat daar iets ontbrak.

De predikant van zondag vertelde dat het woord 'rib', dit specifieke woord, maar twee keer verder voorkomt in de Bijbel: bij de ark van Noach en als onderdeel van de tempel. En dat het iets te maken heeft met de aanwezigheid Gods.

Nu, dat is ook mooi. Maar het ging in eerste instantie toch echt om de gewone liefde, die hier op aarde. Het mooiste en diepste, dat wat de ziel het meeste raakt, verbinden we altijd graag met het goddelijke. De mens, die dan nog geen man heet, is meteen blij met zijn vrouw: "Eindelijk een gelijk aan mij/ mijn eigen gebeente,/ mijn eigen vlees/ een die zal heten: vrouw,/ een uit een man gebouwd."

Stel je voor – ineens stelde ik het me voor – die eerste mens, helemaal alleen. Dan denkt God: alleen zijn is niet goed en hij maakt de dieren.

Als je ergens zou zijn met alleen maar dieren, reken maar dat je van sommige daarvan ging houden. De blik van de koe en het snuivende lijf. Het haar van de gorilla en zijn ogen. Het warme lijfje van een kat onder je hand, en het spinnen. Zou je meteen denken: er is er niet eentje bij die helemaal bij mij past?

Misschien toch wel. Want wat past beter dan de blik, de gedachten, de aanraking, het lijf van een ander mens? Ook als je volop van de boom van de kennis van goed en kwaad hebt gegeten, en niet meer woordeloos verrukt bent en best idee hebt van wat je zoal te wachten staat aan moeilijkheden, dan nog wil je heel graag een ander mens tegenover je zien. Die je helper is. Van wie jij de helper bent. Mijn eigen gebeente, mijn eigen vlees.

Oh ja, fijn was het in de kerk.

[“]

